

ALGUNHAS REFLEXIÓNS (*SUCINTOSAS*) SOBRE O CREACIONISMO LÉXICO

CARLOS DÍAZ ABRAIRA

Parlamento de Galicia

Introducción

No proceso de estandarización das distintas linguas adoitan presentarse diversos problemas relacionados co límite desa tarefa. O concepto de aceptabilidade lingüística, con todo o que leva implícito, é algo delicado e de contornos cando menos discutibles. Nocións como norma ou patrón lingüístico, incorrección ou desviación lingüística, gramaticalidade... pódense ver desde distintas ópticas, especialmente cando se fala de linguas en proceso de normalización (e máis aínda cando as súas repercusións son obxecto de debate extralingüístico).

Parece claro tamén que nos tempos actuais, de cambios acelerados e de progreso científico-tecnolóxico e comunicativo por veces vertixinoso, eses conceptos mencionados poden aparecer máis difuminados, e posicións lingüísticas excesivamente academicistas (“policiais” para algúns sectores) ou fundamentalistas chocan con outros principios como liberdade, creatividade, evolución...

Chegados a este punto, por exemplo, ¿quen me pode impedir a min, en uso da miña liberdade individual e dos meus dereitos irrenunciabes, etc., etc., que comece a *linguar* xeados de chocolate, *comestar* alimentos ricos en graxas, facer *solicitacións* en demanda de melloras laborais ou *peticionar* determinada documentación? ¿*Ké limite Ai?* ¿*Ou tudo vale?*

A analoxía e a creatividade lingüísticas

Pretendendo centrar estas reflexións nas linguaxes non-literarias, especialmente naquelas que teñen que ver coa administración e cos medios de comunicación, hai toda unha serie de mecanismos

analóxicos ou creativos que veñen multiplica-lo mundo léxico coñecido e comunmente utilizado.

Así, por exemplo, se temos en conta os recursos de derivación da lingua, podemos atopar con prefixos de uso normal formacións analóxicas do tipo *cronograma, biocombustible, cardiosaudable, desinstitucionalizar, desregular, descausalizado, euroescepticismo, eurocensura, eurocorpo, ciberterrorismo, ciberadicto, urbicidio, periurbanización, duopolio, iliquidez, pluspetición...*

O mesmo sucede cando reparamos na sufixación: *economicidade, espacidade, perseguibilidade, secuenciación, musealización, funcionarización, prescindencia, virtualizar, maximizar, externalizar, inicializar, clonar, compostar, faunal, premial, decisional, precaucional, funcionante, formulante, estimatorio, explicatorio, garantista, difundidor, titoriado, descausalizado, tunelizado, electronificado...*

Tamén se observa isto no caso da composición de palabras: *rururbano, cualicuantitativo, videovixilancia...*

Trátase de verbos, substantivos, adxectivos... que ás veces teñen un efecto multiplicador e crean as súas propias familias léxicas.

Algunhas destas formacións teñen moito que ver cunha época concreta ou con determinados acontecementos e de aí a súa diferente perdurabilidade: *comunistoide, desnazificación, Irangate* ou *Contragate* (cp. *Watergate*), *mercenarización, ulsterización, sicilianización, colombización, bonsaización, felipismo, polanquismo, perfilación (lingüística), mastroiannizar...*

Neste sentido, a capacidade de creación e innovación é ilimitada e non hai barreiras academicistas que freen tales procesos. Rexístranse formas que responden a un espírito de creacionismo eufemístico (*invidente, subsahariano* -por *negro*-), figurado (*dieta televisiva equilibrada*) ou especialmente estilístico, persoal, con vocación estética: *futbolizado, pelmatozoide, veranización, conservatismo, familístico...*, ou incluso con afán de marcar moi ben os matices semánticos respecto dos termos base ou de referencia: *opinático, autoidentificación, identitario, federalidade...*

¿O creacionismo abusivo?

Empeza a ser lugar común -e non só desde ámbitos académicos de distintas linguas- oír falar de excesos, diverxencias inxustificadas ou abusos lingüísticos neste proceso natural de enriquecemento léxico. Resúmeo un tanto drasticamente esta cita de Javier Marías: “Lo de

‘visionar’ por ver, ‘explosionar’ por hacer explotar o ‘posicionar’ por situar pertencen a esa figura tan familiar, la del burro con escaño y micrófono”. Non chegaría eu a tanto, pero voces de distintas linguas apuntan nesta dirección.

É posible que moitas destas formacións, en canto se serven de mecanismos utilizados normalmente na lingua, non ofrezan moitos reparos, a pesar da súa discrecionalidade semántica ou de certa percepción -se cadra subxectiva ou inmotivada- de colisión con algo que se dá en chamar ‘espírito da lingua’: *posicionamento, fisuración, frecuentación, ciclabilidade, posicionarse, optimizar, maximizar, internalizar, complementarizar, zonificar, (sobre)dimensionar, residenciar, conveniar, concesionar, substanciar, anexar, incidenciar, inventarial, decisional, precaucional, oposicional, negocial, conselleiral...* Por outra parte, ata se pode considerar que resultan formas económicas, en tanto son de significado deducible, enchen ocos terminolóxicos ou son formas analóxicas doutras documentadas e codificadas.

Pero este imparabile proceso está levando consigo substitucións lingüísticas semellantes ás que o galego sofre, por exemplo, por presión do castelán, en casos de parellas léxicas coma **grifo-billa* ou **escoba-vasoira*.

Este fenómeno é moi normal, por exemplo, na linguaxe da administración ou dos medios de comunicación. Así, voces como *conexionar, invasión, excepción, provistar, aperturar, recepción, opción, obstruccionar...*, formadas sobre substantivos ou adxectivos da mesma familia, abundan nestes rexistros, competindo coas formas naturais ou mesmo substituíndoas: *conectar, invadir, exceptuar, prover, abrir, recibir, optar, obstruír...* Chégase ás veces a aducir -creo que con pouco fundamento- a diferenza de matices semánticos que desde o punto de vista técnico achegan estas novas palabras. E chegados a aquí, ¿por que *non *postar, *envoltar, *cancionar, *elevacionar, *inhalacionar, etc.?*

Coda

Existe a tendencia nas distintas linguaxes grupais, gremiais ou tribais a conformar determinadas “marcas” como trazos distintivos e distanciadores e ó tempo identificadores dos membros do grupo, gremio ou tribo: no fútbol *o dianteiro corre por banda dereita* ou no ámbito hospitalario *a paciente xa está en planta*. O último extremo destes procedementos é a conformación das xergas ou “latíns” parti-

culares. No ámbito das linguaxes administrativa e dos medios de comunicación, moi interrelacionadas, tamén se dá esa tendencia, e non só no campo léxico ou terminolóxico (sucede tamén na sintaxe ou nos niveis de redacción e estilo). E non se quere dicir que en determinado tipo de discursos ou rexistros estas licencias non sexan acaídas pero no común, no estándar das comunicacións administrativas ou xornalísticas, en canto buscan a comprensibilidade xeral e están a constituír estándares lingüísticos (gramaticais, estilísticos, relacionais...), deberían ser obxecto de contención no seu emprego, polo menos ata o límite de non se constituíren precisamente nas formas habituais de uso, en detrimento doutras máis propias, comúns e accesibles. Na medida en que se pretenda facer transparentes as comunicacións nestes ámbitos penso que eses serían precisamente os límites que como pauta xeral conviría respectar: evita-las substitucións ou suplantacións lingüísticas inmotivadas, que ó único que conducen é a dificulta-la comprensibilidade, corporativiza-los discursos (e monopoliza-las súas vantaxes) e empobrece-la lingua, en suma.